

Sygn. akt III CSK 249/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Paweł Grzegorczyk

w sprawie z powództwa (...) Banku S.A. w W.

przeciwko J. C., J. S., B. C. i A. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 23 października 2019 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej A. S.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 31 stycznia 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 21 grudnia 2016 r. zasądził od pozwanych J. C., J. S., A. S. i B. C. na rzecz (...) Banku S.A. w W. (dalej BANK (...)) S.A.) kwotę 370.325,27 zł wraz z odsetkami umownymi od kwoty 343.433,52 zł od dnia 30 listopada 2015 r., naliczanymi według zmiennej stopy procentowej obowiązującej za dany okres w BANK (...) S.A. dla należności przeterminowanych i

postawionych po upływie okresu wypowiedzenia w stan natychmiastowej wykonalności, stanowiącej każdorazowo nie więcej niż czterokrotność wysokości kredytu lombardowego NBP, które aktualnie wynosi 10% i z odsetkami ustawowymi od kwoty 26.771,75 zł od 4 grudnia 2015 r. - wszystkie te należności płatne solidarnie ze spółką H. w likwidacji, co do której obowiązek zapłaty orzeczono wyrokiem częściowym wydanym w sprawie 20 września 2016 r. (pkt I) oraz orzekł o kosztach procesu (pkt II).

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację pozwanych B. C., A. S. oraz J. S. od wyroku Sądu Okręgowego i orzekł o kosztach procesu.

W sprawie ustalono, że J. S. i J. C. prowadzili działalność gospodarczą od 1996 r. w formie spółki cywilnej pod firmą „H.” Spółka Cywilna J. C. - J. S., którą w 2001 r. przekształcili w spółkę „H.” Sp. Jawna J. C. - J. S. z siedzibą w K. W ramach wykonywanej działalności J. S. i J. C. często korzystali z usług BANK (...) S.A. celem pozyskania środków finansowych dla spółki. Zaciągali w tym banku kredyty i pożyczki, zabezpieczając ich spłatę przez ustanowienie hipotek i wystawienie weksli; zobowiązania z tych umów były spłacane bez potrzeby wszczynania procedur windykacyjnych.

W 2011 r. spółka „H.” zdecydowała się zaciągnąć w powodowym banku kredyt, z którego środki miały zostać przeznaczone na wzniesienie budynku biurowego. W dniu 8 czerwca 2011 r. spółka H. zawarła z powodowym bankiem umowę kredytu inwestycyjnego w walucie polskiej nr (...) na łączną kwotę 504.000 zł. W imieniu banku negocjacje prowadziła doradca A. P. Środki z kredytu miały zostać przeznaczone na sfinansowanie budowy budynku handlowo-magazynowego w R. przy ul. C. Kredyt został udzielony na okres od 8 czerwca 2011 r. do 1 maja 2021 r. Zabezpieczeniem jego spłaty miały stanowić: hipoteka do kwoty 856.800 zł na przysługującym spółce H. prawie użytkowania wieczystego działki gruntu oznaczonej w ewidencji gruntów numerem [...] (obręb ewidencyjny nr [...]) o powierzchni 0,2098 ha, zlokalizowanej w R. przy ul. C. oraz prawie własności wzniesionych na nim budynków, dla której Sąd Rejonowy w R. VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...); przelew wierzytelności

pieniężnej z ubezpieczenia opisanej nieruchomości; weksel własny *in blanco* kredytobiorcy; poręczenie wekslowe wspólników spółki i ich współmałżonków; oświadczenie o poddaniu się egzekucji kredytobiorcy i poręczycieli na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego oraz klauzula potrącenia wierzytelności z rachunku bankowego kredytobiorcy.

W wyniku wewnętrznych problemów spółki H. doszło do utraty przez nią płynności finansowej i opóźnień w spłacie zobowiązań kredytowych. W dniu 3 marca 2015 r. powodowy bank wypowiedział spółce umowę kredytu inwestycyjnego z dnia 8 czerwca 2011 r. i pismami z 23 kwietnia oraz z 25 października 2015 r. wezwał ją do dobrowolnej jego spłaty w terminie 7 dni pod rygorem wszczęcia egzekucji; pismami z 27 października 2015 r. poinformował pozwanych jako poręczycieli, że w związku z upływem terminu spłaty kredytu, za który poręczyli wekslowo, uzupełnił weksel zgodnie z deklaracją wekslową poprzez wpisanie sumy wekslowej wynoszącej 368.353,44 zł, na którą złożyły się niespłacony kredyt w kwocie 343.433,52 zł, odsetki w kwocie 24.889,92 zł oraz koszty monitów w kwocie 30 zł. Remitent wezwał poręczycieli do zapłaty wskazując jako datę płatności 10 listopada 2015 r. a miejsce płatności - BANK (...) S.A. Regionalny Oddział Korporacyjny w K. Centrum Korporacyjne w K.

Wymagalne zadłużenie pozwanych na dzień 30 listopada 2015 r. wyniosło 343.433,52 zł tytułem należności głównej, odsetki naliczone na dzień 29 listopada 2015 r. w wysokości 26.771,75 zł oraz opłaty i prowizje w kwocie 30 zł.

W piśmie z dnia 7 stycznia 2016 r., doręczonym powodowemu bankowi w dniu 13 stycznia 2016 r., J. S. i A. S. oświadczyli, że uchylają się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu w dniu 8 czerwca 2011 r. w siedzibie BANK (...) S.A. Oddział w K., obejmującego poręczenie przez nich weksla własnego niezupełnego *in blanco* wystawionego przez spółkę H. w celu zabezpieczenia wierzytelności z tytułu kredytu inwestycyjnego oraz podpisanie deklaracji wekslowej. Wskazali przy tym, że zostali wprowadzeni podstępnie w błąd przez bank wskutek zapewnienia, że udzielenie przez nich poręczenia ma jedynie znaczenie formalne, gdyż główne zabezpieczenie kredytu inwestycyjnego stanowi hipoteka. Dochodzenie roszczeń od poręczyciela miało nastąpić tylko w sytuacji,

gdyby nieruchomość została sprzedana bez wiedzy banku lub nastąpiłoby jej zniszczenie z powodu okoliczności wywołanych siłą wyższą (np. wichury, spalenia) i gdyby nie była ona ubezpieczona na wypadek zaistnienia tych okoliczności.

Oceniając tak ustalony stan faktyczny, Sądy obu instancji uznały, że pozwani J. S. i A. S. nie uchylili się od skutków prawnych oświadczenia z 8 czerwca 2011 r., gdyż nie wykazali, aby strona powodowa swoimi działaniami świadomie wprowadziła ich w błąd; nie udowodnili, że pozostawali w stanie mylnego wyobrażenia co do treści dokonywanej czynności prawnej. Sąd Apelacyjny wskazał na bezzasadne przekonanie pozwanych, że przyjęte w umowie sposoby zabezpieczenia spłaty kredytu zostały zhierarchizowane według kolejności ich oznaczenia. Pozwani nie wykazali również, że w następstwie działania powodowego banku powstał stan „nadzabezpieczenia” przysługującej mu wierzytelności.

Pozwana A. S. w skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania.

W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania podniosła zarzuty naruszenia art. 232 zdanie drugie k.p.c. oraz art. 278 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c., art. 382 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c., art. 382 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. i art. 248 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c.

Podstawę naruszenia prawa materialnego skarżąca wypełniła zarzutami naruszenia art. 86 § 1 k.c., art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 385¹ § 1 k.c., art. 58 § 2 k.c. w związku z art. 353¹ k.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona powodowa wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutów podniesionych w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania, należy stwierdzić, że nie zasługiwały one na uwzględnienie.

Obrazy powołanych w skardze przepisów skarżąca upatrywała w niepełnym zgromadzeniu przez Sąd Apelacyjny materiału dowodowego, co - w jej ocenie - skutkowało nieustaleniem faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Z uzasadnienia tych zarzutów wynika jednak, że w znacznej części zostały one powołane w celu podważenia ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku. Wypada zatem przypomnieć, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Sąd Apelacyjny, wbrew zarzutowi skarżącej, nie pominął zeznań świadka A. P., lecz uznał, że nie usprawiedliwiają one odmiennej oceny skuteczności złożenia przez nią oświadczenia o uchyleniu się od skutków oświadczenia woli w zakresie poręczenia wekslowego. Prawidłowo również wywiódł, że złożone przez pozwaną wnioski dowodowe nie zasługiwały na uwzględnienie. Zbędne było przeprowadzanie analizy umów kredytowych zawartych przez powodowy bank z innymi kredytobiorcami, skoro okolicznością istotną dla rozstrzygnięcia sprawy pozostawała kwestia, czy pozwana pozostawała w błędzie co do treści dokonywanej czynności poręczenia wekslowego. Również niedopuszczenie z urzędu dowodu z opinii biegłego na okoliczność wartości rynkowej nieruchomości spółki H. nie miało znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Sąd Apelacyjny przyjął, że pozwana nie wykazała, iż wskutek działań powodowego banku powstał stan „nadzabezpieczenia” przysługującej mu wierzytelności. Do wniosku tego doszedł analizując treść umowy kredytu oraz umów poręczenia, w których nie zawarto postanowień co do kolejności, uwarunkowania, bądź zakresu realizacji przewidzianych w nich zabezpieczeń; odwołał się przy tym do zasady swobody stron w kształtowaniu treści stosunków tworzących zabezpieczenie wierzytelności (art. 353¹ k.c.). Zwrócił również uwagę na fakt, że nieruchomość stanowiąca przedmiot zabezpieczenia jest obecnie obciążona dziesięcioma hipotekami, również na rzecz innych wierzycieli niż powodowy bank. Skarżąca nawet nie podjęła próby podważenia wykładni tych umów dokonanej przez Sąd Apelacyjny z powołaniem się na zarzut naruszenia art. 65 k.c., ani nie twierdziła, że nieruchomość obciążona hipoteką zabezpiecza jedynie wierzytelności objęte przedmiotem sporu w sprawie niniejszej.

Za oczywiście bezzasadny należało uznać zarzut naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. Zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c. sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Przepis ten daje między innymi wyraz zasadzie dyspozycyjności przejawiającej się w związaniu sądu granicami żądania powództwa zarówno co do przedmiotu żądania, jak i jego wysokości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2018 r., IV CSK 378/17, nie publ.). Wbrew odmiennemu twierdzeniu skarżącej, Sąd drugiej instancji nie wyrokował co do przedmiotu nieobjętego żądaniem powoda. Należy przypomnieć, że powodowy bank domagał się w pozwie zapłaty kwoty 370.235,27 zł wraz z odsetkami i taka kwota została na jego rzecz zasądzona. Ocena, czy żądanie to było istotnie usprawiedliwione pozostaje poza zakresem unormowania przewidzianego w art. 321 § 1 k.p.c.

Chybiony był również zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., którego słuszności skarżąca upatrywała w braku wskazania przez Sąd Apelacyjny, dlaczego przedstawiona przez nią wycena nieruchomości na kwotę 3.200.000,00 zł została uznana za dowolną.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, zgodnie z którym zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. może usprawiedliwiać podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania wyjątkowo wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie posiada wszystkich koniecznych elementów lub zawiera braki uniemożliwiające przeprowadzenie jego kontroli kasacyjnej (zob. m.in. wyroki: z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 347/07, nie publ., z dnia 27 marca 2008 r., III CSK 315/07, nie publ., z dnia 21 lutego 2008 r. III CSK 264/07, nie publ.). W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny posłużył się argumentacją nie pozostawiającą wątpliwości co do okoliczności faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia, w tym znaczenia eksponowanej przez skarżącą wartości nieruchomości będącej przedmiotem zabezpieczenia. Nie ma zatem przeszkód do przeprowadzenia kontroli kasacyjnej tego orzeczenia. Trafność wyprowadzonych przez Sąd Apelacyjny wniosków i ocen nie podlega weryfikacji w płaszczyźnie art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Na uwzględnienie nie zasługiwały również zarzuty wypełniające pierwszą podstawę kasacyjną.

W orzecznictwie przyjmuje się, że działanie podstępne polega na świadomym wywołaniu u drugiej osoby mylnego wyobrażenia o rzeczywistym stanie rzeczy w celu skłonienia jej do złożenia określonego oświadczenia woli. Uchylenie się od skutków prawnych błędu wywołanego podstępnie jest ułatwione; może ono nastąpić także wtedy, gdy błąd nie był istotny, jak również wtedy, gdy nie dotyczył treści czynności prawnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2004 r., II CK 498/03, nie publ.). Tak rozumiany podstęp i przewidziane przesłanki uchylenia się od skutków prawnych błędu wywołanego podstępnie nie usprawiedliwiają zarzutu skarżącej, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem art. 86 k.c. Sąd Apelacyjny prawidłowo stwierdził, że pozwana nie wykazała, że pozostawała w stanie mylnego wyobrażenia co do treści dokonywanej czynności prawnej. Natomiast błąd skarżącej, sprowadzający się do przekonania o pomyślnym rozwoju wydarzeń w przyszłości, nie stanowi błędu w rozumieniu art. 86 § 1 k.c. Jak wynika z ustaleń stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, pozwana A. S. miała możliwość zapoznania się z treścią umowy kredytowej oraz z treścią deklaracji wekslowej określającej warunki wypełnienia weksla przez stronę powodową. W umowie w sposób wyraźny wskazano sześć różnych sposobów zabezpieczenia kredytu bez ich zhierarchizowania i nie ma podstaw, aby twierdzić, że odpowiedzialność osobista poręczycieli miała charakter drugorzędny, a poręczenie wekslowe miało stanowić jedynie „formalność”. Pozwana podpisując weksel jako poręczyciel wekslowy działała swobodnie i świadomie z zamiarem udzielenia takiego poręczenia. Zatem twierdzenia skarżącej, że z uwagi na istnienie zabezpieczenia hipotecznego nie będzie ona musiała ponosić odpowiedzialności pozostają całkowicie nieuzasadnione.

Zamierzonego skutku nie mógł wyrzucić zarzut naruszenia art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 385¹ § 1 k.c. zmierzający do wykazania, że umowa kredytu w części dotyczącej poręczeń wekslowych jest nieważna wobec narzucenia przez powodowy bank na pozwaną jako konsumenta nieuczciwych warunków umowy. Sąd Apelacyjny, wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącej - prawidłowo ocenił, że umowa kredytu została zawarta w granicach autonomii woli stron

i zasady swobody umów, jak również brak jest podstaw, aby twierdzić, że została w jakikolwiek sposób przez powoda narzucona. Należy także podkreślić, że skarżąca nawet nie wskazała, w czym miałyby się przejawiać ewentualna abuzywność postanowień umownych. Wobec powyższego za bezzasadny należało uznać także zarzut naruszenia art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 353¹ k.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw